

การเมืองและผลสะท้อนภายหลังรัฐประหาร

การเมืองภายหลังรัฐประหาร

เมื่อคณะทหารสามารถควบคุมสถานการณ์บ้านเมืองจนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะหัวหน้าคณะรัฐประหารและผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ก็ได้ทำบันทึกเหตุผลของคณะทหารที่กองทัพรัฐประหารในครั้งนั้น ส่งไปยังเอกอัครราชทูตทุกประเทศเท่าที่มีสถานทูตตั้งอยู่ในประเทศไทย โดยมีข้อความและรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่สามารถบริหารประเทศให้เป็น ที่พอใจของประชาชน จึงก่อให้เกิดการโจมตีประทุงว โดยหนังสือพิมพ์และการชุมนุมสาธารณะ

๒. รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่สามารถบริหารประเทศตามแบบ อย่างอันดี เช่นยอมให้มีการลักลอบติดต่อกับพวกคอมมิวนิสต์จีน ยอมให้มีการหมิ่นพระบรม เกษานุภาพ และกำเนินการเลือกตั้งสมาชิกที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นธรรมและความประสงค์ ของประชาชน

๓. ภัยคุกคามนี้ สมาชิกประเภท ๒ ของสภาจึงมองเห็นความไม่สามารถ ของรัฐบาลโดยแจ่มชัด จึงได้เสนอให้รัฐบาลกำเนินการเปลี่ยนแปลง แต่รัฐบาลก็ไม่นำพา ในข้อแนะนำเหล่านี้ กลับยังกำเนินนโยบายที่ยังความเสื่อมโทรมยิ่งขึ้นแก่ประเทศชาติ

๔. ดังนั้นสมาชิกประเภท ๒ จึงได้ลาออกจากพรรคเสรีมนังคศิลา เพื่อ ให้รัฐบาลลาออกหรือยอมทีไม่ไว้วางใจจากสภา อย่างไรก็ตามก็ รัฐบาลก็มีใ้กระทำอย่างใด อย่างหนึ่ง แต่ยังคงครองอำนาจและได้เปิดสภา ซึ่งทำให้สถานการณ์ทรุกหนักและเป็นภัยต่อ ความมั่นคงของประเทศ

๕. เนื่องจากเหตุผลดังกล่าว ประชาชนจึงเตรียมชุมนุมครั้งใหญ่เป็น การประท้วงรัฐบาล ดังนั้น ภายหลังจากได้พิจารณาเป็นอย่างดีแล้ว กองทัพบกจึงเห็นว่า รัฐบาลไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ และด้วยควมจำเป็นที่จะต้องรักษาความสงบ เรียบร้อย จึงได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้รักษาพระนคร ฝ่ายทหาร

๖. นโยบายต่างประเทศของเจ้าหน้าที่ทหารผู้รับผิดชอบมีดังนี้
- ๖.๑ พันธะกับนานาประเทศยังคงมีอยู่อย่างเดิม
- ๖.๒ ยังกิมนั้นในหลักการกฎบัตรสหประชาชาติ และเป็นภาคีของสนธิสัญญาซีโอโตคอปไป
๗. บรรดาชาวต่างประเทศทั้งหมด ขอใ้หมั่นใจว่าผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารและทหารจะให้ความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเต็มที่
๘. เจ้าหน้าที่ทหารผู้รับผิดชอบจะรีบกราบบังคมทูลในหลวง เพื่อดำเนินการแต่งตั้งรัฐบาลใหม่ดำเนินการบริหารประเทศ"

หลังจากนั้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารก็ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อบังคมทูลให้ทรงทราบถึงผลของการประชุมร่วมกัน ระหว่างคณะที่ปรึกษากฎหมายของคณะทหาร อาทิ พลตรีอัมพร จินตกานนท์ กับคณะกรรมการกฤษฎีกา และผู้เชี่ยวชาญกฎหมายอีกจำนวนหนึ่ง กล่าวคือ ให้รับรองการทำรัฐประหารครั้งนี้ได้มีผลเป็นการสิ้นสุดของสถาบันทางการเมือง และเพื่อเป็นการเตรียมการเลือกตั้งซึ่งจะโคจกให้ขึ้นในเวลาอีก ๕๐ วันข้างหน้า จึงขอพระราชทานพระบรมราชโองการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชกำหนดบางประการให้เป็นไปตามความต้องการของคณะรัฐประหาร ซึ่งในการนี้ทรงมีพระราชดำริเห็นชอบด้วย^๒

ต่อมาได้มีประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกสภาประเภทที่ ๒ จำนวน ๑๒๑ คน^๓ ประกอบด้วยข้าราชการทั้งฝ่ายทหาร พลเรือน และบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิสาวาวิชาการต่าง ๆ อาทิเช่น ผู้เชี่ยวชาญกฎหมาย ฯลฯ ได้มีการเปิดประชุมโดยพลเอกสุทธิ สุทธิสารบรรณกร ได้รับการเสนอชื่อ และแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ประธานสภา และในวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ นายพจน์ สารสิน ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการองคมนตรี ส.ป.อ. ได้รับการขอร้องจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในรัฐบาลชั่วคราว พร้อมกันนั้นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

^๒ ุรายละเอียด "ประกาศเรื่องการใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย" ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๗๔, ตอนที่ ๗๔ (ฉบับพิเศษ) วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๐๐ หน้า ๒ - ๓

^๓ ุรายย่อใน, ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๗๔ ตอนที่ ๗๔ (ฉบับพิเศษ), หน้า ๔ - ๑๑

ก็ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการเชิญนายพจน์ สารสิน ให้มาเป็นนายกรัฐมนตรีในครั้งนี้ว่า

"..... เป็นคน เรียกว่ามือสะอาดมาตลอดเวลา และได้รับความเชื่อถือจากนานาประเทศทั้งปวง ที่ดีที่สุกก็คือ เขาสามารถเข้ากับคณะทหารได้เป็นอย่างดีนั่นเอง ทั้งไม่อยู่ในอาณัติของพรรคการเมืองพรรคใดเลย ...."

ต่อมาในวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๐ ก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี^๕ ซึ่งนับเป็นชุดที่ ๒๗ และในคณะรัฐบาลชุดใหม่นี้เป็นที่น่าสังเกตว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มิได้เข้าเป็นนายกรัฐมนตรีเสียเอง และไม่ใคร่ร่วมเป็นรัฐมนตรี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่ต้องการให้คนมองไปว่า ทำการรัฐประหารเพื่อหวังอำนาจหากทำไปเพื่อประเทศชาติอย่างแท้จริง

สำหรับในสมัยที่นายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรี ภายหลังจากที่กิจการกรมตำรวจได้รับการปรับปรุงโดยยุบเลิกหน่วยงานที่เกินความจำเป็น เช่น ตำรวจยานเกราะ รถถัง และการบินรวมทั้งโอนอาวุธร้ายแรงไปไว้ใช้ในกิจการทหารแล้ว พลเอกไสว ไสวแสนยากร ผู้ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งของคณะทหาร ก็ได้เข้าดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจสืบแทน พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เมื่อเข้ารับตำแหน่ง พลตำรวจเอกไสว ไสวแสนยากร ได้แถลงกับหนังสือพิมพ์ว่า

" จะปรับปรุงตำรวจ..... เพื่อสร้างตำรวจให้เป็นมิตรกับประชาชน"

กิจการตำรวจในสมัยนี้^๖ แม้จะเป็นระยะสั้น แต่ก็มีผลงานและเป็นสมัยที่ควรค่าแก่การบันทึกว่า พลตำรวจเอกไสว ไสวแสนยากร เป็นอธิบดีกรมตำรวจที่มีความสามารถ มีความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในฐานะผู้พิทักษ์สันติราษฎร กล่าวคือ ตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งอยู่ ได้มีบัญชาและเร่งรัดใหญ่โตบังคับบัญชาทำการรื้อฟื้นคดีการเมืองสังหารบุคคลสำคัญ ๆ ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นอธิบดีกรมตำรวจ เช่น

๑. พันตำรวจเอก บรรจงศักดิ์ ชีพเป็นสุข

^๕ รัฐมนตรี, คณะ ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๗), หน้า ๒๓ และใน, ประยุทธ์ สิทธิพันธ์, คนหมาย เลข ๑, (พระนคร : พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๐๗), หน้า ๕๒๐

^๕ ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๗๔, ตอนที่ ๔๐ วันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๐ หน้า ๑๓๗๖ - ๑๓๗๕

^๖ หนังสือพิมพ์สยามนิกร, ฉบับวันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๐

^๗ ระหว่าง พ.ศ.๒๕๐๐ - ๒๕๐๑

๒. นาวาโทพจน์ จิตต์ทอง
๓. นายอารีย์ ลีวีระ
๔. นายเตียง ศิริขันธ์
๕. นายพร มะลิทอง
๖. นายชาญ บุณนาค
๗. คร.ทวี ตะเวทิกุล
๘. หะยีสุทรง
๙. อดีต ๔ รัฐมนตรี คือ คร.ทองเปลว ชลภูมิ นายถวิล อุดล

นายจำลอง กาวเรือง และ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์

และคนอื่น ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่การตายมีเงื่อนงำว่า เป็นการจงใจกระทำฆาตกรรมโดยนำมือตำรวจชั้นยศวินและสมุนบางคน โดยมุ่งหวังที่จะทำเพื่อเป็นการปิดปาก หรือเพื่อปกปิดความจริงทางการเมืองบางประการ ซึ่งด้วยความสามารถของนายตำรวจมีศักดิ์แห่งกรมตำรวจยุคปรับปรุงทำให้สามารถคลี่คลายคดี โดยจับกุมผู้ต้องหาและนำส่งฟ้องศาลเพื่อพิจารณาลงโทษตามกฎหมายของบ้านเมืองได้เป็นจำนวนไม่น้อย อาทิเช่น พลตำรวจจัตวาหม จิตรวิมล ฯลฯ และที่อยู่ในข่ายจะต้องถูกจับกุมแต่ได้เดินทางออกนอกประเทศไปเสียก่อน เช่น พันตำรวจเอก อรรถนพ พุกประยูร เป็นต้น แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าพลตำรวจเอกไสว ไสวแสนยากร ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจอยู่ไม่ไค้นาน ในขณะที่ก็สำคัญ ๆ กำลังจะคลี่คลายอีกหลายคดี ก็พอดีเกิดคดีฆาตกรรมนายสวัสดิ์ มหาผล อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นการตายที่มีเงื่อนงำทางการเมือง และเมื่อพลตำรวจเอกไสว ไสวแสนยากร จะปฏิบัติกรจับบุคคลผู้มีอิทธิพลทางการเมืองบางคนตามหน้าที่ ก็ได้มีคำสั่งย้ายให้ไปดำรงตำแหน่งผู้ว่าการรถไฟ และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้าดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจแทน

ส่วนงานชิ้นสำคัญ ๆ ของรัฐบาลนายพจน์ สารสิน ที่ได้จัดทำและบังเกิดผลก็คือ สามารถเจรจาทำความเข้าใจกับรัฐบาลนานาชาติ ให้การรับรองฐานะของรัฐบาลไทย และคงมีความสัมพันธ์อันดียิ่งต่อกันอย่างที่เคยเป็นมา และที่สำคัญก็คือการเตรียมการให้มีการเลือกตั้งซึ่งได้กำหนดให้มีในวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยที่กระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศของพลโท ประภาส จารุเสถียร ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ให้คำมั่นสัญญาต่อประชาชนว่าจะควบคุมการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นในครั้งนี้อย่างแน่นอนไปด้วยความเรียบร้อยและยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย และแล้วการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศแทนการเลือกตั้งสภปรที่ไต่ยกเล็กไป ก็ได้

เกิดขึ้นตามคำมั่นสัญญาที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ให้กับประชาชนก่อนทำการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๐ ซึ่งมีรายละเอียดผลของการเลือกตั้งดังต่อไปนี้

	ได้รับเลือก	๕๕	ที่นั่ง
๑. พรรคสหภูมิ	"	๓๕	"
๒. พรรคประชาธิปไตย	"	๖	"
๓. พรรคเสรีชน	"	๕	"
๔. พรรคเสรีประชาธิปไตย	"	๔	"
๕. พรรคเสรีมนังคศิลา	"	๑	"
๖. พรรคชาตินิยม	"	๑	"
๗. พรรคชบวนการไฮด์ปาร์ค	"	๑	"
๘. พรรคอิสระ	"	๑	"
๙. ไม่สังกัดพรรค	"	๕๕	"
รวม		๑๖๐	"

สำหรับการเลือกตั้งในครั้งนี้มีข้อสังเกตที่ว่า แม้อพรรคสหภูมิจะได้รับการสนับสนุนโดยบุคคลซึ่งแต่เดิมเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคเสรีมนังคศิลา ภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อดีตนายกรัฐมนตรีนั่ง ซึ่งต้องหมดอำนาจไป เขามารวมควยจำนวนหนึ่ง ขณะเดียวกันอดีตสมาชิกของพรรคเสรีมนังคศิลาอีกหลายคน ก็สมัครโดยไม่สังกัดพรรค แต่กระนั้น พรรคสหภูมิก็มีสมาชิกของพรรคที่ได้รับเลือกจากประชาชนเพียง ๕๕ ที่นั่ง ซึ่งนอกจากจะไม่สามารถโต้เสียงข้างมากพอจัดตั้งคณะรัฐบาลแล้ว ผลของการเลือกตั้งครั้งนี้ซึ่งเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และนับได้ว่าเป็นผลงานดีเด่นของพลโทประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้นอีกชิ้นหนึ่ง ได้สร้างความผิดหวังแก่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อยู่ไม่น้อย แต่ก็ได้แก้ไขโดยวิธีจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่คือ "พรรคชาติสังคม" ประกอบด้วยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้าพรรค นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ (หัวหน้าพรรคสหภูมิ) และพลโทถนอม กิตติขจร เป็นรองหัวหน้าพรรค พลโทประภาส จารุเสถียร เป็นเลขาธิการพรรค และมีบุคคลสำคัญ ๆ ของคณะทหารที่มาร่วมเป็นร่วมตายทำการรัฐประหารกันมา อาทิเช่น พลตำรวจเอก ไสว ไสวแสนยากร พลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร พลอากาศโทบุญชู จันทรุเบกษา

กระทรวงมหาดไทย, รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, เล่ม ๒ เรื่องเดิม

พลตำรวจโทประเสริฐ รุจิระวงศ์ และพลจัตวาภุณณ สีวะระ โดยได้ทำการรวบรวมสมาชิก
 สถานทูตและราษฎรจากพรรคสหภูมิ พรรคอื่น ๆ รวมทั้งที่ไม่ได้สังกัดพรรคใดให้เข้าร่วมด้วย ซึ่ง
 นับได้ว่าเป็นก้าวสำคัญทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวหนึ่ง โดยได้มีผู้วิจารณ์การ
 กระทำในครั้งนี้อย่างหนึ่งว่า

" การจัดตั้งพรรคการเมือง "ชาติสังคมน" เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นพรรค
 การเมืองสนับสนุนรัฐบาล ภายหลังจากเลือกตั้งเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๐ อาจกล่าว
 ได้ว่าเป็นก้าวแรกแห่งความฉิบพลาคในการย่างเข้ามาสู่เวทีการเมืองของจอมพล
 สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็ตองว่าสำคัญยิ่งในความหมายของพรรคการเมือง^{๑๐}
 เช่นเดียวกับจอมพลแปลก พิบูลสงคราม กล่าวคือ เข้าใจว่าพรรคการเมืองเป็นแค่

^๘ ปลาทอง (ประจวบ ทองอุไร), เรื่องเกม, หน้า ๓๖๐ - ๓๖๑

^{๑๐} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "การสร้างสรรค์สถาบันทางการเมือง" ความลึกลับสลับ, เรื่องเกม,
 หน้า ๑๘๒ - ๑๘๔ กล่าววว่า "พรรคการเมืองที่มีอยู่ในประเทศค่อยพัฒนาส่วนมาก
 นั้น มักจะมีสภาพระส่ำระสายไม่มั่นคง และเมื่อเกิดวิกฤติการ (crisis) ขึ้นมา
 ก็อาจจะสลายตัวไปได้โดยง่าย มีหลายประเทศที่ไม่มีพรรคการเมืองที่แท้จริงเลย
 ที่ตั้งขึ้นมาและเรียกว่าพรรคการเมืองนั้นมักจะเป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่มีเป้าหมายและ
 นโยบายที่แน่นอนเสียเป็นส่วนมาก ศาสตราจารย์ ลา ปาลอมบารา และวีเนอร์
 (La Palombara and Weiner (eds.), Political Party and Political
 Development, (Princeton, New Jersey : Princeton University
 Press, 1966), p. 6) โลกกล่าววว่าที่จะเรียกว่าพรรคการเมือง
 ไດนั้นจะตองมีลักษณะ ๔ ประการดังต่อไปนี้

๑. จะตองมีความยั่งยืนอยู่ได้โดยความยั่งยืนของพรรคนั้นตองไม่ขึ้นอยู่กับ
 ชีวิตหรืออำนาจของผู้นำพรรคในปัจจุบันเท่านั้น

๒. มีองค์การหรือสาขาของพรรคแผ่ขยายไปในระดับชนบท มีข่ายการ
 กมนาคนติดต่อกันระหว่างสำนักงานใหญ่และสาขาของพรรค

๓. กลุ่มผู้นำพรรคการเมืองมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะรวมอำนาจการ
 ตัดสินนโยบายต่าง ๆ มาไว้ให้แกพรรคการเมืองของตนแต่ผู้เดียว หรือไม่ก็รวม
 กับพรรคอื่น ๆ ไม่เพียงแต่จะใช้อิทธิพลเข้าแทรกแซงนโยบายเท่านั้น

๔. พยายามหาคะแนนเสียงเมื่อมีการเลือกตั้ง และหากความสนับสนุน
 จากมหาชนโดยทั่วไปเมื่อไม่มีการเลือกตั้ง

เพียงการรวมกลุ่มของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^{๑๑} สำหรับปฏิบัติหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎร โดยมิได้คำนึงว่าประชาชนจะเห็นดีเห็นชอบหรือไม่ก็ตาม และขอเท็จจริงในการที่จอมพลสฤษดิ์สามารถชักชวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เขามารวมพรรคไทยรักไทย ก็เป็นที่เปิดเผยในเวลาต่อมาว่า ต้องเอื้อเฟื้อเงินทองและผลประโยชน์ต่าง ๆ เป็นเครื่องตอบแทนไปเป็นจำนวนไม่น้อย นอกจากนั้นก็เป็นที่ยอมรับกันว่า ขณะนั้นจอมพลสฤษดิ์ ฐานะรัศมี กำลังดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด และเป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร ซึ่งจัดได้ว่าเป็นผู้มีอำนาจและอิทธิพลมากที่สุด ทั้งย่อมจะเป็นธรรมชาติอยู่เองที่บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมาก ที่หวังแสวงหาความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานและประโยชน์ต่าง ๆ ย่อมยินดีที่จะเข้าร่วมมือ เพื่ออาศัยเป็นหลักพึ่งพิงยึดเหนี่ยว^{๑๒} เปรียบเสมือนกับไม้ใหญ่ที่บีบผลัดและรื้อถอนควายกิ่งใบสาขา ผุ่จนผุ่จนหักก็ย่อมจะมาเกาะกันมาก และควายเหวี่ยง จึงไม่ใช่เรื่องที่น่าแปลกปลาดแต่อย่างใด ที่พรรคชาติสังคมจะกลายเป็นพรรคการเมืองที่มีสมาชิกมากที่สุดในสภาผู้แทนราษฎรในเวลาต่อมา "

ในขณะเดียวกัน สภาพการณ์ทางการเมืองในเวลาต่อมาก็ยังคงเต็มไปด้วยความยุ่งยากลำบากใจ ที่จอมพลสฤษดิ์ ฐานะรัศมี ต้องเผชิญประจักษ์เกี่ยวกับที่จอมพล พล. พิบูลสงคราม เคยเผชิญเมื่อได้แก้ไขปัญหาไม่มีพรรคการเมืองสนับสนุนการเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังจากที่ได้บังคับรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ให้ลาออกเมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๑ แล้วควยการชักชวน ส.ส. ที่ไม่ได้สังกัดพรรคใดและที่สังกัดพรรคการเมืองอื่นอยู่แล้ว เข้าเป็นสมัครพรรคพวกกลุ่มการเมืองที่ให้การสนับสนุนฐานะของรัฐบาล เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงได้เกิดการแบ่งแย่งและพยายามช่วงชิงผลประโยชน์เพื่อตนให้ได้มากที่สุด โดยหาได้มีและยึดกุมการทางการเมือง

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๔ กล่าวไว้ว่า "เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ก็ปฏิบัติการในฐานะเช่นนั้นอยู่ไม่ได้ นานขาดความมั่นคง เกิดการระส่ำระสายจนถึงกับสลายตัวไปในที่สุด"

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๔ - ๑๕๕ ในกรณีนี้เบื่อกอตั้งเป็นพรรคการเมืองแล้ว "จักไม่นิ่งเพราะบุคคลที่กอดกรวมกันเข้าเป็นพรรคการเมืองนั้น ไม่ได้มีความจงรักภักดีต่อหลักการหรือต่อพรรคการเมือง หากมีความจงรักภักดีต่อบุคคลที่ผู้นำของพรรค อันเป็นภาพสะท้อนของระบบสังคม ที่ถือเอาความสำคัญของบุคคลขึ้นมาเป็นเครื่องยึดถือในการปฏิบัติหน้าที่ มีการให้ความจงรักภักดีต่อบุคคล และระหว่างบุคคลเป็นเสมือนผู้อยู่ปล้ำกับกับผู้ได้รับประโยชน์ (patron - client relationship)"

เมืองเพื่อประเทศชาติแต่อย่างใดไม่ และกรณีของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จักตั้งพรรคชาติสังคมนี ก็เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากภายหลังที่ได้จัดตั้งคณะรัฐบาลโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มอบให้พลโท อดอม กิตติขจร ทำหน้าที่นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งเหตุการณ์หลังจากนั้นได้มีผู้บันทึก^{๑๓} พอสรุปได้ว่า

ปัญหายุ่งยากในการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งพลโทอดอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ต้องประสบบ่อยด้วยกันหลายปัญหา เช่น ปัญหาการแต่งตั้งเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เพราะเป็นตำแหน่งที่ผู้แทนราษฎรปรารถนากันมาก ในที่สุดก็หาทางออกด้วยวิธีจัดสรรตำแหน่งให้พรรค สหภูมิ ๑๐ ตำแหน่ง พรรคชาติสังคมน ๑๐ ตำแหน่ง และฝ่ายทหาร ๖ ตำแหน่ง จึงเรียบร้อย ยกเว้นแต่กระทรวงยุติธรรม ซึ่งเมื่อมีการคัดค้านการแต่งตั้ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงจึงขอลาออกไป ปัญหาสำคัญที่ตามมาคือ ยอดงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ.๒๕๐๒ เกินกว่ารายรับ ๒,๐๐๐ ล้านบาท และแม้จะได้มีการลดรายจ่ายลงแล้ว แต่ก็ยังเกินไปอีก ๕๐๐ ล้านบาท ตกลงกันว่า จะจัดเงินจากการเก็บภาษีการพนัน อากาศทรสพ ภาษีน้ำมัน และเงินกู้ในประเทศ มาเพิ่มเป็นรายรับ ดังนั้นเมื่อมีการพิจารณาในสภา จึงถูกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายโจมตีเป็นอันมาก แต่ก็สามารถผ่านสภาเพื่อประกาศใช้ เป็นพระราชบัญญัติงบประมาณในที่สุด

นอกจากที่ไถ่กล่าวมา รัฐบาลก็ยังต้องเผชิญกับปัญหาการแตกแยกระหว่าง รัฐมนตรีกับสมาชิกของพรรคบางคน ถึงขั้นมีการเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีปรับปรุงคณะรัฐมนตรีเสียใหม่ ต่อมาก็ได้มีเหตุการณ์การระบอบของอหิวาตกโรคอย่างรุนแรงจากประเทศอินเดียและปากีสถาน เข้ามายังประเทศไทย ระหว่างเดือนพฤษภาคม และมีถุนายน พ.ศ.๒๕๐๑ เป็นเหตุให้มีคนเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก แต่ด้วยพระมหากรุณาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงโปรดชักชวนประชาชนให้โดยเสด็จพระราชกุศลซื้อ เครื่องกลั่นน้ำเกลือ พระราชทานแก่โรงพยาบาลใหญ่ ๆ พร้อมด้วยเครื่องเวชภัณฑ์และอุปกรณ์ที่ขาดแคลนในขณะนั้น การระบอบจึงสงบลง หลังจากนั้นก็ได้มีปัญหานักเรียนจำนวนหนึ่งประท้วงการสั่งขึ้นค่าเล่าเรียนของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผลทำให้เกิดความระส่ำระสายภายในพรรคถึงกับบางคนขอลาออกไปก็มี

^{๑๓} ศักดิ์ ฉาสุณนิรัตน์, "ปัญหายุ่งยากในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลพลโทอดอม กิตติขจร"

ชีวิตที่ผ่านมาในระยะ ๒๐ ปี, เรื่องเดิม, หน้า ๒๔ - ๒๕

ปัญหาต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นเป็นเหตุให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เริ่มมีท่าทีไม่พอใจ การบริหารงานของรัฐบาลพลโทถนอม กิตติขจร และแม้ว่าจะได้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีเนื่องจาก มีรัฐมนตรีลาออก แต่แทนที่จะบังเกิดผลดีทำให้ฐานะของรัฐบาลมั่นคงขึ้น กลับปรากฏผลในทางตรงกันข้าม รัฐบาลต้องประสบกับปัญหาการแตกแยก อันเนื่องมาจากการที่ต้องคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีที่ว่างลง เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๑^{๑๔} ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๔ ตำแหน่ง จึงไม่เพียงพอที่จะสนองความปรารถนาของสมาชิกในพรรคชาติสังคม ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลที่มาจากบุคคลหลาย ฝ่าย ทำให้เกิดความอลเวงทางการเมืองเป็นอันมาก

ในขณะที่เดียวกันนั้นก็ยังมีปัญหาการเมืองระหว่างประเทศเกิดขึ้น กล่าวคือเจ้า- นโรคมสินธุ ประมุขแห่งกัมพูชา ได้เรียกร้องให้รัฐบาลไทยส่งมอบคืน "เขาพระวิหาร" ซึ่งอยู่ใน จังหวัดศรีสะเกษของไทยให้กับกัมพูชา โดยอ้างแผนที่แสดงว่าเขาพระวิหารอยู่ในเขตแดนกัมพูชา ซึ่งฝรั่งเศสได้จัดทำขณะครอบครองกัมพูชา และส่งมาให้ฝ่ายไทยตรวจสอบความถูกต้องตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๐๕ (พ.ศ.๒๔๕๒) ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยอาทิ สมเด็จพระยามะยาคำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวง- มหาดไทย ขณะนั้น และสมุหเทศาภิบาลมณฑล เป็นต้น ก็ไม่ได้ทักท้วงหรือคัดค้านว่าไม่ถูกต้อง จึงเท่ากับว่าฝ่ายไทยรับว่าถูกต้อง ด้วยเหตุนี้แม้ไทยจะปฏิเสธความถูกต้องของแผนที่ในขณะที่เกิดกรณีพิพาทขึ้น และอ้าง "แนวสันปันน้ำ และสภาพที่ตั้งของตัวปราสาท" เป็นหลักฐานเข้าต่อสู้ในชั้นศาลโลก จึงไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะหักล้างหลักฐานของฝ่ายกัมพูชา ผลที่สุดฝ่ายไทยจึงต้องเสียเขาพระวิหารไปตาม คำพิพากษาของศาลโลก เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๕

ต่อมาก็ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ รัฐบาลตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ โดยมีประเด็นที่สำคัญ ในการขอเปิดอภิปรายในครั้งนั้นรวม ๔ ข้อ คือปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัญหาการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศและการสาธารณสุข ปัญหาการศึกษา และปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งได้ก่อความหนักใจให้แก่รัฐบาลพลโทถนอม กิตติขจร เป็นอย่างมาก เพราะเป็นรัฐบาลที่เพิ่งมีโอกาสเข้าบริหารราชการแผ่นดินยังไม่ทันครบปี ก็ต้องพบกับวิกฤติการณ์ทางการเมืองหลายปัญหาเช่นนี้ คั้งนั้นทางออกของรัฐบาล "คณะทหาร" จึง เป็นไปในลักษณะคั้งที่ได้มีผู้บันทึกไว้ว่า^{๑๕}

^{๑๔} ฑู, มนูญ บริสุทธี, เรื่องเดิม, หน้า ๑๙๗ - ๑๙๘

^{๑๕} อาศึก คางสว่าง, ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, เรื่องเดิม, หน้า ๖๕ - ๖๖

" ... เพราะเหตุว่าในเวลาที่ทำกรรรัฐประหารในวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๐ นั้น มิได้มีการแก้ไขรูปการปกครองบ้านเมืองใหม่ คงปล่อยให้ดำเนินการไปตามแบบเดิม กล่าวคือ ยังคงมีรัฐสภา มีพรรคการเมือง ให้เสรีภาพหนังสือพิมพ์ที่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้อย่างเต็มที่และกว้างขวาง มีสหพันธ์และสหบาลกรรมกรที่ชอย์หยุดงาน และสตรีกรเมื่อไม่พอใจนายจ้าง เหล่านี้เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลได้พยายามรักษาสถานการณ์เป็นอย่างดีที่สุดแล้ว ก็ไม่อาจทำสำเร็จได้ ทั้งนี้เพราะกลไกต่าง ๆ ไม่คั่นเอง ที่ร้ายที่สุดก็คือผู้แทนราษฎรทั้งหลายพยายามแย่งกันเป็นรัฐมนตรีและข้าราชการการเมือง โดยรัฐบาลวาทาไม่แต่งตั้งแล้วก็จะถอนตัวออกจากพรรคสนับสนุนรัฐบาล พวกกันไปตั้งพรรคฝ่ายค้านขึ้นใหม่อีก ในฐานะที่เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหารในวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๐ ๗พณฯ รั้งทั้งขบวนด้วยความหวังยึดสถานการณ์ยุ่งยากที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเป็นที่สูง ในขณะเดียวกันนั้น ๗พณฯ ก็ยอมรับว่าจะไม่มีทางแก้ไขสถานการณ์ต่อไปได้ ถ้าหากไม่มีการแก้ไขรูปการปกครองเสียใหม่ โดยดำเนินการให้มีรัฐธรรมนูญที่มีความเหมาะสมกับประเทศไทยมากที่สุดมาใช้ในการบริหารประเทศ ในการนี้ ๗พณฯ ได้เชิญ นายถนัด คอมันตร์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา และหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเบอร์ลิน ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ นำรัฐธรรมนูญของบางประเทศมาปรึกษาหารือกัน ด้วย ในที่สุดก็มีความเห็นพ้องต้องกันว่าจะต้องทำการ "ปฏิวัติ" ประเทศไทยเพื่อให้มีกลไกที่เหมาะสมมาแก้ไขปกครองประเทศต่อไป เพราะเพียงแต่การทำ "รัฐประหาร" นั้น จะไม่มีทางแก้ไขอะไรไ้ไ้มาก พอถึงกับในเวลานั้น พลเอกถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ในขณะนั้น ก็ได้ส่งคนไปขอร้องให้ ๗พณฯ เดินทางกลับ ๗พณฯ จึงตัดสินใจเดินทางกลับมาเมืองไทยโดยทางเครื่องบินเป็นความลับที่สุดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมาถึงสนามบินคอนเมืองคาน บน.๖ ในคืนวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๑ เวลา ๐๘.๐๐ น. พอรุ่งขึ้นเช้า ๗พณฯ ก็ไ้ร่วมหารือกัน พลเอกถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น และบุคคลสำคัญอื่น ๆ ทันที ในที่สุดก็มีความเห็นพ้องต้องกันว่าจะต้องใช้วิธี "ปฏิวัติ" หรือ "เผด็จการ" ขนานใหญ่ จึงจะสามารถแก้ปัญหาของประเทศชาติในขณะนั้นได้ ในวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๑ เวลา ๑๕.๐๐ น. คณะรัฐบาลอันมี ๗พณฯ พลเอกถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้ถวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง ต่อมาอีก ๖ ชั่วโมง "การปฏิวัติ" ซึ่งมี ๗พณฯ เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติก็ได้อุบัติขึ้น "

เป็นอันว่ารัฐบาลพลเอกถนอม กิตติขจร สมัยแรกก็ได้สิ้นสุดลงโดยมีอายุการบริหารประเทศเพียง ๕ เดือนเศษเท่านั้น เมื่อเกิดการปฏิวัติขึ้นในเวลา ๒๑.๐๐ น. ของวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ วิธีการปฏิบัติก็เป็นไปอย่างง่ายดาย คือมีการส่งหน่วยรบประกอบด้วยรถถังเป็นหลักออกจากที่ตั้งปรกติเข้ายึดที่หมายสำคัญ ๆ แล้วก็ออกแถลงการณ์ ทางวิทยุและโทรทัศน์ ให้ประชาชนทราบว่า คณะปฏิวัติอันประกอบด้วยทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจและพลเรือน โดยมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้า พร้อมด้วยพลเอกถนอม กิตติขจร ผู้ซึ่งเพิ่งลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันเดียวกันนี้ และบุคคลสำคัญ ๆ ของคณะทหารคนอื่น ๆ ได้เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศในนามของประชาชนชาวไทยตั้งแต่เวลา ๒๑.๐๐ น. เป็นต้นไป จึงขอให้ประชาชนพลเมืองประกอบกิจการอาชีพเป็นไปตามปรกติ และให้ข้าราชการทั้งหลายปฏิบัติงานในหน้าที่ไปตามปรกติ ให้ทุกคนตั้งอยู่ในความสงบ ห้ามการเคลื่อนไหวกำลังทหาร นอกจากจะไ้รับคำสั่งจากหัวหน้าคณะปฏิวัติ และให้ผู้บังคับบัญชาหน่วยต่าง ๆ ของประเทศ ฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติแต่ผู้เดียว

แถลงการณ์ฉบับต่อมา^{๑๖} ก็ได้ออกประกาศชี้แจงถึงความจำเป็น และสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ เพราะสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกทวีความตึงเครียดขึ้นทุกที โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภัยคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้เริ่มคุกคามหนักขึ้นทุกขณะ คณะปฏิวัติยืนยันจะดำเนินการปกครองด้วยระบบรัฐธรรมนูญ และเทอคทุนของคณะมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพสักการะอย่างสูงสุด

ตามคำสั่งแถลงการณ์ฉบับต่อมา^{๑๗} คณะปฏิวัติประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช ๒๔๙๕ ยุบสภาผู้แทนราษฎร ส่วนศาลทั้งหลายมีอำนาจดำเนินการพิจารณาและพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมายเช่นเดิมทุกประการ คณะปฏิวัติโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติในนามประชาชนชาวไทย เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด รักษาสถานการณืทั่วราชอาณาจักรจนกว่าจะได้ตั้งคณะรัฐบาลขึ้น

^{๑๖} "ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑" ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๘๑ (ฉบับพิเศษ), หน้า ๓ - ๔

^{๑๗} "ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒ และฉบับที่ ๔" ราชกิจจานุเบกษา, เล่มเดียวกัน, หน้า ๕ - ๖ และหน้า ๑๐ - ๑๖

^{๑๘} "แถลงการณ์ฉบับที่ ๓" ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑ (ฉบับพิเศษ), หน้า ๗ - ๘

หลังจากนั้น ในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๒ ก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสภาข้าราชการรวมจำนวน ๒๕๐ นาย เพื่อทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญและทำหน้าที่นิติบัญญัติตามรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร มาตรา ๒ ครั้นวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒ ก็มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีรัฐมนตรีซึ่งได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๒ รวมคณะดังนี้

๑. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	นายกรัฐมนตรี
๒. พลเอกถนอม กิตติขจร	รองนายกรัฐมนตรี
๓. พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์	รองนายกรัฐมนตรี
๔. พลเอกถนอม กิตติขจร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
๕. นายโชติ คุณเกษม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
๖. นายถนิต คอมันตร์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
๗. นายสวัสดิ์ มหาผล	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร
๘. พลตรีพงษ์ ภูณกันต์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
๙. พลโทประภาส จารุเสถียร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
๑๐. พระยาอรรณการีย์นิพนธ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
๑๑. หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
๑๒. นายสุนทร หงส์ลดารมย์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ
๑๓. พระประกาศสหกรณ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสหกรณ์
๑๔. พระบวรราชนราธิวาส	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
๑๕. นายบุญย เจวิญชัย	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

สำหรับการบริหารประเทศของรัฐบาลอันมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นนายกรัฐมนตรี ปรากฏว่าการปฏิบัติงานซึ่งอาจกล่าวได้ว่าบังเกิดผลดีต่อประเทศชาติเป็นเรื่อง ๆ โดยสรุป ดังนี้

^{๑๕} ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๒

^{๒๐} มนูญ บริสุทธี, เรื่องเดิม, หน้า ๒๐๐ - ๒๐๑

๑. เป็นยุคที่สามารถรวบรวมนักวิชาการในสาขาวิชาการต่าง ๆ เข้ามา
รวมปฏิบัติงานรับใช้ชาติได้มากกว่ายุคใด ๆ

๒. เสถียรภาพของรัฐบาลโดยทั่วไป มีความมั่นคงและเป็นที่ยึดถือของมิตร
ประเทศ เป็นผลให้ได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศทั้งในด้านการทหาร เศรษฐกิจ และทาง
วิชาการแขนงต่าง ๆ มากขึ้น

๓. เป็นยุคที่รัฐบาลสามารถกำหนดแนวทางชีวิตให้แก่ประชาชนให้ได้รับ
ความมั่นใจมากขึ้นกว่ารัฐบาลก่อน ๆ

๔. สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ได้ดีขึ้น กล่าวคือ

๔.๑ การพัฒนาเศรษฐกิจ

ในสมัยนั้นนอกจากจะได้มีการปรับปรุงส่วนราชการให้มีความคล่อง
ตัวและเหมาะสมแล้ว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังได้มีบัญชาให้จัดตั้งหน่วยราชการขึ้นใหม่ เช่น

ส่วนราชการที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้จัดตั้งขึ้น	ตั้งเมื่อ
๑. สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ	๔ กรกฎาคม ๒๕๐๒
๒. สภาวิจัยแห่งชาติ	๒๘ ตุลาคม ๒๕๐๒
๓. สภาการศึกษาแห่งชาติ	๒๘ สิงหาคม ๒๕๐๒
๔. คณะกรรมการส่งเสริมเรื่องการลงทุนเพื่อการอุตสาหกรรม	๑๓ เมษายน ๒๕๐๒
๕. คณะกรรมการส่งเสริมสินค้าขาออก	๑๓ เมษายน ๒๕๐๓
๖. คณะกรรมการตรวจสอบการปฏิบัติเกี่ยวแก่ภาษีอากร	๑๓ เมษายน ๒๕๐๓
๗. บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรม	๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๒
๘. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว	๒๘ กรกฎาคม ๒๕๐๓
๘. กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ มีกรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นคือ กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิเทศสหการ และสำนักงานวิชาการและวางแผน	๒๓ พฤษภาคม ๒๕๐๒
๑๐. คณะที่ปรึกษาระเบียบบริหาร	๑๘ เมษายน ๒๕๐๒
๑๑. คณะที่ปรึกษารัฐวิสาหกิจ	๑๘ เมษายน ๒๕๐๒
๑๒. สำนักงานสถิติแห่งชาติ	๕ พฤษภาคม ๒๕๐๒

ส่วนราชการที่จอมพลสฤษดิ์ ธีระวัชต์ ให้จัดตั้งขึ้น	ตั้งเมื่อ
๑๓. กรมการพัฒนาชุมชน	๓๐ กันยายน ๒๕๐๕
๑๔. สถาบันวิทยาศาสตร์ประยุกต์	๒๕ พฤษภาคม ๒๕๐๖

ที่มา : กรมวิเทศสหการ

ตั้งขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ กล่าวคือ

แผนพัฒนาการต่าง ๆ	ประธานคณะกรรมการ
๑. แผนการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ปี ๒๕๐๔ - ๒๕๐๕ - ๒๕๐๘ เป็นโครงการ ๖ ปี และแยกเป็น ๓ ปีแรกและ ๓ ปีหลัง ตามลำดับ	ม.ล. เกษ สนิทวงศ์ เป็นประธาน คณะกรรมการบริหารสภาพัฒนาการ เศรษฐกิจแห่งชาติ
๒. แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธีระวัชต์
๓. แผนพัฒนาภาคใต้	พลเอกประภาส จารุเสถียร
๔. แผนพัฒนาภาคเหนือ	ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร
๕. แผนพัฒนาภาคตะวันออก	พระบวรราชนราธิวาส
๖. แผนพัฒนาภาคตะวันตก	พลโทพงษ์ ภูมณกันต์

ที่มา : กรมวิเทศสหการ

สำหรับผลงานพัฒนาทางค่านักได้แก่
 ๔.๑.๑ การเพิ่มของรายได้ประชาชาติ

พ.ศ.	จำนวน (ล้านบาท)
๒๕๐๒	๔๗,๐๓๐
๒๕๐๓	๕๓,๖๐๘
๒๕๐๔	๕๗,๒๔๔
๒๕๐๕	๖๑,๑๒๗
๒๕๐๖	๖๔,๖๕๖

- หมายเหตุ ก. ตัวเลขในราคาตลาด
 ข. อัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยประมาณ ๘ % ต่อปี
 อัตราเพิ่มที่แท้จริง โดยเฉลี่ยประมาณ ๖ % ต่อปี
 ที่มา : คำนวณจากตัวเลขที่ปรับปรุงแล้วของส่วนรายได้ประชาชาติ
 สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ

๔.๑.๒ การเพิ่มของรายได้เฉลี่ยของประชากร

พ.ศ.	บาท
๒๕๐๒	๑,๘๒๓
๒๕๐๓	๑,๘๗๐
๒๕๐๔	๒,๐๔๐
๒๕๐๕	๒,๑๑๐
๒๕๐๖	๒,๑๗๐

- ที่มา : คำนวณจากตัวเลขที่ปรับปรุงแล้วของส่วนรายได้ประชาชาติ
 สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ

๔.๑.๓ การเพิ่มของปริมาณเงิน

(ล้านบาท)

ปี	ธนาคาร และเหรียญกษาปณ์	เงินฝากธนาคาร	รวม
ธันวาคม ๒๕๐๒	๒,๔๔๑.๓	๕,๒๑๘.๖	๗,๖๖๐.๑
ธันวาคม ๒๕๐๓	๒,๘๒๗.๒	๖,๔๔๑.๕	๙,๒๖๘.๗
ธันวาคม ๒๕๐๔	๓,๕๕๕.๘	๓,๕๕๗.๘	๗,๑๑๓.๖
ธันวาคม ๒๕๐๕	๓,๓๖๘.๓	๘,๔๒๗.๓	๑๑,๗๙๕.๖
กันยายน ๒๕๐๖	๓,๓๓๑.๘	๘,๕๑๓.๓	๑๑,๘๔๕.๑

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

๔.๑.๔ การเพิ่มของงบประมาณรายรับและรายจ่าย

(ล้านบาท)

งบประมาณ	๒๕๐๒	๒๕๐๓	๒๕๐๔	๒๕๐๕	๒๕๐๖
รายรับ	๓,๓๓๑.๓	๕,๘๓๔.๓	๖,๖๖๐	๘,๘๘๐	๑๐,๓๘๐
รายจ่าย	๓,๓๓๑.๓	๕,๘๓๔.๓	๖,๖๖๐	๘,๘๘๐	๑๐,๓๘๐
งบประมาณเพิ่มเติม					
รายรับ	—	—	—	—	—
รายจ่าย	—	๓๕.๖	๕๗.๖	๒๘๕	๕๐๐
รวม	๓,๓๓๑.๓	๕,๘๓๔.๓	๖,๖๖๐	๘,๘๘๐	๑๐,๓๘๐
รายจ่าย	๓,๓๓๑.๓	๕,๘๗๐.๙	๖,๗๑๗.๖	๙,๑๖๕	๑๐,๘๘๐

๑ เพียง ๕ เดือน

ที่มา : สำนักงานงบประมาณ

๔.๒ การพัฒนาทางสังคม

ในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ให้ความสนใจและปัญหาให้ตั้งสำนักงานวางแผนการศึกษาขึ้นในกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผลให้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๓^{๒๑} ส่วนทางด้านมหาวิทยาลัยก็ได้มีการโอนจากกระทรวงศึกษาธิการ ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นผลให้การบริหารงานและมาตรฐานทางวิชาการของทุกมหาวิทยาลัยเป็นไปในลักษณะเดียวกัน^{๒๒} นอกจากนี้ยัง "ได้ปัญหาให้ขอยุ่เชี่ยวชาญจากยูเอชเอ ยูเนสโก และธนาคารโลก มาศึกษาและสำรวจในเรื่องการวางแผนพัฒนาตลอดจนได้ตั้งกรมการพิจารณาเรื่องการเงิน เพื่อพัฒนาการศึกษาด้วย สำหรับการสาธารณสุขฯ ก็ได้สนใจตั้งงบประมาณประจำปีเป็นจำนวนมาก สบทบกับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เพื่อใช้ในการปราบโรคไข้มาเลเรีย นอกจากนั้นก็มีโครงการปราบโรคอื่น ๆ เช่น วัณโรค โรคเรื้อน คุดทะราด เป็นต้น เกี่ยวกับอาการสงเคราะห์ฯลฯ มีนโยบายและได้จัดสร้างอาคารสงเคราะห์ในที่ต่าง ๆ เป็นการช่วยคนจนใหม่ที่อยู่อาศัย ได้ส่งเสริมให้มีการจัดหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่ไปตามหมู่บ้านที่ห่างไกลในรณบททางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ และได้จัดตั้งกรมพัฒนาชุมชนขึ้นเพื่อกำเนินงานพัฒนาชุมชนในภาคต่าง ๆ ด้วย"^{๒๓}

ในคานความสงบเรียบร้อยของประชาชน ก็ได้มีผลงานเช่นการ
 กำหนดการปราบปรามบุคคลอันธพาล^{๒๔} ประกาศเลิกการสูบบุหรี่^{๒๕} กำหนดงานปราบเหาโรอิน^{๒๖} มีการ

^{๒๑} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร. กอ สวัสดิพิพาติชัย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และอธิบดีกรมสามัญศึกษา ณ กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ กล่าววว่า "เริ่มต้นจากแผนงานปรกติของกระทรวงฯ แต่การเห็นความสำคัญของโครงการและการพิจารณาให้ความสนับสนุนด้วยการเพิ่มงบประมาณจนแล้วเสร็จ นับว่าเป็นเกร็ดคิดที่จะทองให้แก่รัฐบาลคณะปฏิวัติ"

^{๒๒} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร ปลัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ และทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ เมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๗

^{๒๓} บุญชนะ อิตถากร, "งานเกี่ยวกับพัฒนาการที่สำคัญในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์" งานวิเทศสหการ, (พระนคร : โรงพิมพ์วิเทศคณะราษฎร, ๒๕๐๗), หน้า ๕ - ๖

^{๒๔} ประเสริฐ รุจิระวงศ์, "การปราบปรามบุคคลอันธพาล" ประวัติและผลงานจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, เรื่องเดิม, หน้า ๔๘ - ๕๐

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒ - ๓๗

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘ - ๔๗

ประหารชีวิตผู้ลอบวางเพลิง^{๒๓} และมีการกระทำเป็นคอมมิวนิสต์

ส่วนทางด้านการศาล ก็ได้มีการออกพระราชบัญญัติระเบียบ
ข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ.๒๕๐๐ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๐๐ โดยให้เหตุผลในการ
ประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ว่า^{๒๔}

" คอยปรากฏว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ
พ.ศ.๒๔๙๗ อันเป็นบทกฎหมายเกี่ยวแก่อำนาจฝ่ายตุลาการ ได้บัญญัติไว้เป็นสองทางที่
จะให้อำนาจฝ่ายอื่น เข้ามารวมควบคุมพิพากษาตุลาการ ได้โดยง่าย อันเป็นการผิดหลัก
การปกครองระบอบประชาธิปไตย ในส่วนที่วางควยการแบ่งแยกอำนาจให้สมดุลกัน
อีกทั้งไม่ต้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ให้ผู้พิพากษา
อิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องแก้ไขกฎหมายฉบับนี้ เพื่อ
ให้มื่ออำนาจตุลาการซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงใช้ทางศาล ได้เป็นไปโดยอิสระและมีหลัก
ประกันมั่นคง "

รวมทั้งการต่อต้านการคุกคามของฝ่ายคอมมิวนิสต์^{๒๕} คอย แต่ใน
ทางลบก็พอสรุปออกมาได้ดังนี้

ก. การโจมตีจากคอมมิวนิสต์ได้ทวีความรุนแรงขึ้น โดยอ้างเอาความช่วยเหลือ
เหลือจากมิตรประเทศที่ทุ่มเทให้แก่อัฐบาลไทย มาเป็นหลักในการโฆษณาชวนเชื่อว่ายไทยไ้สูญเสีย
เอกราชแล้ว เป็นต้น

ข. พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกระจายออกสู่ส่วนภูมิภาคมากขึ้น และ
ดำเนินการติดต่อกับพรรคคอมมิวนิสต์ต่างประเทศแน่นแฟ้นขึ้นกว่าเดิม

ค. ในด้านเศรษฐกิจซึ่งได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วขึ้นนั้น เอกชนซึ่งส่วน
ใหญ่เป็นเกษตรกรไม่สามารถตามทันการพัฒนาของรัฐบาล จึงทำให้เกิดช่องว่างมากขึ้น ทั้งนี้
เนื่องจากพื้นฐานการศึกษาและประสบการณ์ในด้านการเศรษฐกิจของเกษตรกรไทยมีไม่เพียงพอ เป็น

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓ - ๓๑

^{๒๔} ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๗๔, ตอนที่ ๙๘ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๐๐ หน้า ๑๔๘๗ -

๑๔๙๔

^{๒๕} ภู, เสรี น้อยบัวทิพย์, "อีสานกับการพัฒนา" ปีศาจการเมือง, (พระนคร : สำนักพิมพ์
บันดาสสาสน์, ไม่ปรากฏปีพิมพ์), หน้า ๑๓๔ - ๑๔๕

เหตุให้นายทุนคนกลางที่เฉลียวฉลาดกว่าสามารถเอารัดเอาเปรียบเกษตรกร เป็นผลให้เกิดปัญหาเรื้อรังมาจนทุกวันนี้ แต่ปัญหาข้อนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปในด้านที่ขึ้นนับตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๕ เป็นต้นมา เพราะรัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรขึ้น โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน โดยตำแหน่งหน้าที่ประสานงานกับหน่วยราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งเกษตรกร และแนะแนวทางเช่นการจัดตั้งกลุ่มชาวนา เป็นต้น

และโดยนัยนี้^{๓๐} "จึงประจักษ์ชัดยิ่งขึ้นอีกว่า รัฐบาลนี้และการบริหารราชการของรัฐบาลนี้มุ่งเน้นนโยบายการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การบริหาร การเศรษฐกิจและสังคม ให้ดีขึ้นในลักษณะของการปฏิวัติทางสังคม

หากจะได้มีการพิจารณาในทางวิชาการ จะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติทางการเมือง และการปฏิวัติทางสังคม ในอันที่จะได้มีชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุกตามแผนใหม่ นั้น ย่อมจะต้องมีการดำเนินการเป็นขั้น ๆ ในรูปของขบวนการทางสังคม ซึ่งพอจะจำแนกออกเป็น ๓ ลักษณะที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยขบวนการทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยขบวนการทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยขบวนการทางสังคมอื่น ๆ เช่น ขบวนการสวัสดิการสังคม ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวนี้ ไม่จำกัดว่าจะเป็นการนำโดยการปฏิวัติหรือผู้นำใด ๆ ย่อมจะมีการดำเนินการเป็นขั้น ๆ เป็นลำดับ เป็นละลอกและมีแผน ตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนบรรลุถึงจุดหมายปลายทางที่ได้ตั้งปณิธานไว้ ฉะนั้นเมื่อพิจารณาถึงนโยบายของรัฐบาลและการบริหารราชการของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ย่อมประจักษ์ชัดยิ่งขึ้นอีกว่า การบริหารงานของรัฐบาลชุดนี้ มิใช่แต่เป็นการรับช่วงการบริหารงานจากคณะปฏิวัติเท่านั้น แต่เป็นการบริหารงานในสมัยปฏิวัติ"

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เข้ารับบริหารประเทศในขณะที่สุขภาพทรุดโทรมมากแล้ว นับว่าเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ ๑๑ ของประเทศไทย และเป็นรัฐบาลชุดที่ ๓๐ ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต้องเข้ารับการผ่าตัดใหญ่ถึง ๒ ครั้ง ครั้งแรกที่โรงพยาบาลวอเคอริค ประเทศสหรัฐอเมริกา ก่อนเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๑ ครั้งที่สองในประเทศไทยที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า โดยคณะ

^{๓๐} ขุม กาญจนประกร, "วิธีการศึกษาและวิจัยการบริหารราชการในสมัยปฏิวัติ" วารสารรัฐ-
ประศาสนศาสตร์, (ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๓), หน้า ๑๔ - ๑๕

ครองอำนาจติดต่อกันมา และยิ่งกว่านั้นยังได้สร้างปรากฏการณ์ทางการเมืองใหม่ขึ้นอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ได้มีการพยายามที่จะสร้าง "ทายาททางการเมือง" ไว้เป็นตัวตายตัวแทนสำหรับที่จะครองอำนาจสืบต่อไป และปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ จะกลายเป็นปัจจัยที่วิวัฒนาการไปสู่การเกิด "วิกฤติการณ์ครั้งสำคัญ" เมื่อวันที่ ๑๔ - ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

๒. บุคคลผู้มีอำนาจทางการเมืองที่ก้าวขึ้นมา มีบทบาทภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๐๐ ถือได้ว่าเป็น "นักการเมืองรุ่นใหม่" ที่เข้ามาใช้อำนาจและบทบาทแทนนักการเมืองรุ่นเก่า ที่ครองและส่งต่ออำนาจให้แก่กันตั้งแต่มีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ และมาสิ้นสุดอำนาจอย่างเด็ดขาดโดยการเกิดรัฐประหารในครั้งนี้ ข้อที่น่าสังเกตของผู้นำทางการเมืองกลุ่มดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่เป็น "ทหาร" และสังกัดอยู่ใน "คณะทหาร" ภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จัดได้ว่าเป็นนักการเมืองที่ "มีลักษณะทางสังคมที่แตกต่างกัน" ^{๓๒} กับนักการเมืองกลุ่มเก่าที่เพิ่งสิ้นอำนาจไป กล่าวคือ พวกนี้ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกในประเทศไทย จะมีบ้างก็เพียงบางคนที่มีโอกาสเดินทางไปศึกษาเพิ่มเติม ณ ต่างประเทศ ซึ่งผิดกับนักการเมืองสมัยก่อนหน้านั้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ผ่านการศึกษาจากประเทศทางตะวันตก จึงได้รับแนวคิดและอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบตะวันตกเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ผลสะท้อนทางการเมืองประการหนึ่งของการเกิดรัฐประหารเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ก็คือเป็นการ "หมดไปของการติดอยู่กับอุดมคติของทางตะวันตกแบบจอมปลอม ในทางตรงกันข้ามการเมืองไทยกลับมีลักษณะของจริง และแบบไทย ๆ โดยธรรมชาติมากขึ้น" ^{๓๓} โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมืองในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งจิตใจที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้นำคนเก่าใช้อยู่ กล่าวโดยสรุปสำหรับหลักการเมืองของชาติในสมัยนั้นนั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ประการคือ

๒.๑ การเมืองจะต้องเป็นไปตามหลักการของไทยเอง (นี่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากอุดมคติของทางตะวันตก ซึ่งจอมพล ป. นำมาใช้เป็นหลักอยู่)

^{๓๒}

Yano, Toru. "Sarit and Thailand's Pro - American Policy" The Developing Economics, pp.284 - 299 ใน, สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, สมาคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนตส์, ๒๕๑๗),

หน้า ๓

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔

และสอดคล้องความจำเป็นที่จะต้องมีศูนย์แห่งอำนาจที่สามารถจะกำหนดระเบียบให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองขึ้น โดยจอมพลสฤษดิ์ก็อ้างว่า วิธีทางแบบไทย ๆ ก็คือวิธีทางที่ถูกต้อง

๒.๒ ประเทศชาติจะต้องอยู่บนหลักของการแบ่งคนในประเทศออกเป็นชั้น ๆ คือผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ไม่ใช่การจัดระเบียบแบบกระจายฐานอย่างรูปพรรคการเมือง จอมพลสฤษดิ์ต้องการให้ชนสามชั้น คือ รัฐบาล ข้าราชการ และประชาชน ข้าราชการนั้นจะต้องเป็นหูเป็นตาที่ซื่อสัตย์ให้กับระบบการปกครองแบบเผด็จการโดยตนเอง สำหรับประชาชนนั้นจอมพลสฤษดิ์มองในแง่ของวัตถุนิยม ประชาชนจะพอใจเมื่อได้อยู่ในชุมชนเกษตรกรรมมีที่ทำกินและอิมทอ่งเท่านั้น

๒.๓ จอมพลสฤษดิ์เชื่อว่ารัฐบาลของไทยจะต้องเป็นรูปของพอบกครองลูก นี้นหมายความว่า การปกครองจะต้องเป็นการปกครองแบบเผด็จการ แต่เนื่องจากสังคมนั้นเปรียบได้กับครกขบครว การปกครองแบบเผด็จการนั้นจึงเป็นไปอย่างมีเมตตาการุณย

ในขณะเดียวกันจอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ ก็เห็นควยว่า ^{๓๕}

"สำหรับประเทศด้อยพัฒนานั้น การพัฒนาทางการเมืองของความชอบธรรมในทางการเมืองนั้น จะต้องมียากฐานอยู่บนลักษณะเฉพาะอย่างและดั้งเดิมของสังคมนั้น เพราะฉะนั้นประเทศด้อยพัฒนาจึงต้องรูถึงกฎเกณฑ์ที่เป็นรากฐานของความ เป็นอยู่ของประเทศชาติตนเองก่อน และทำให้มันเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นของรัฐบาล ของคนก่อนที่จะมีการพัฒนา สิ่งที่จอมพลสฤษดิ์ปรารถนาก็คือการพัฒนาประเทศในรูปแบบ ที่จะทำให้นิยมเบี่ยงตนอันถาวรของชาวไทยเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา นี้หมายถึงการยึดมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ ศาสนา และชาติ จอมพลสฤษดิ์ต้องการให้สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเสมือนจิตใจของประชาชน และศาสนาพุทธเป็นแหล่งของจริยธรรมของทั้งประเทศ เมื่อเป็นเช่นนี้สิ่งที่ขัดแย้งกับหลักการดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ยอมให้เพิ่มขึ้นไม่ได้ นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์จึงเป็นนโยบายอย่างหนึ่งของชาติ เมื่อประเทศชาติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้วก็ย่อมมีกำลัง มีทรัพยากรและมีเกียรติ และเมื่อประเทศชาติยึดมั่นในค่านิยมของชาวไทย เมื่อนั้นก็มีความก้าวหน้าเกิดขึ้น และนี่ก็คือเหตุผลที่จอมพลสฤษดิ์ยึดถึงความบริสุทธิ์และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ"

ดังนั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เห็นว่าระบบการเมือง
ในไทยนั้นไม่เหมาะที่จะใช้ระบบตัวแทน อันเป็นของชาวต่างชาติมาเป็นหลัก และประเทศยังไม่มีคน
ที่จะก่อตั้งความเชื่อในระบบเช่นยาวนานขึ้นมาได้ และเห็นว่าตนไม่ควรจะบีบบังคับนโยบายของตนเข้ากับ
แบบปฏิบัติดังกล่าว จอมพลสฤษดิ์เป็นคนมองโลกในแง่จริงตรงที่คิดว่าตนจะต้องพิจารณาความจริง
ทางสังคมก่อนที่จะคำนึงถึงอุดมการณ์ทางการเมือง ^{๓๖}

๓. ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕
แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช ๒๔๘๕ ทั้งนี้เป็นไปตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓ ลงวันที่ ๒๐
ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๑ ซึ่งสั่งว่า "โดยที่คณะปฏิวัติเห็นสมควรที่จะให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราช
อาณาจักรไทยเสียใหม่ ให้เป็นไปด้วยความเหมาะสม ฉะนั้นในชั้นนี้จึงให้ ๑. ยกเลิกรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช ๒๔๘๕" ^{๓๗} และพร้อมกันนั้น
คณะปฏิวัติได้ให้เหตุผลในการยกเลิกรัฐธรรมนูญฯ ในครั้งนั้นว่า

" ด้วยเหตุที่บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังไม่รัดกุมพอที่จะแก้ไขสถาน-
การณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ได้ รัฐบาลต้องลาออกไปแก้ความเหตุนั้น จำเป็นต้องสร้างรัฐธรรมนูญ
ใหม่ ให้รัดกุมเข้มแข็งพอที่จะต่อสู้กับภัยเฉพาะหน้าของประเทศชาติ การเลิกรัฐธรรมนูญ
เป็นผลให้สภาพแทนราษฎรต้องหมดอายุไปด้วย คณะปฏิวัติมีความเสียใจที่เหตุการณ์ต้องเป็น
เช่นนี้ ทั้ง ๆ ที่คณะปฏิวัติมิได้มีความคิดเป็นปฏิปักษ์ต่อสภาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด ตรงกันข้าม
คณะปฏิวัติเห็นออกเห็นใจที่ทั้งสภาพแทนราษฎรและรัฐบาลที่ลาออกไปได้ปฏิบัติงานมาโดยเต็ม
ความสามารถ อุปสรรคทั้งหลายหรือภัยของชาติไม่ได้เกิดจากการมีสภาพนี้ หรือมีรัฐบาลผิด
แต่เกิดจากเหตุการณ์อันพันวิสัยที่สภาหรือรัฐบาลจะแก้ไขด้วยเครื่องมือที่มีอยู่ในปัจจุบัน
จำเป็นต้องสร้างเครื่องมือใหม่ให้บังเกิดทางจรรโลงประเทศชาติได้ตามความปรารถนา "

สำหรับการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฯ ส่งผลสะท้อนในทาง
การเมืองเป็น ๒ ประการด้วยกันคือ

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕

^{๓๗} "ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓" ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๗๕, ตอนที่ ๔๑ (ฉบับพิเศษ)
วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๑, หน้า ๗ - ๘

^{๓๘} "ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔" ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๗๕, ตอนที่ ๔๑ (ฉบับพิเศษ)
วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๑, หน้า ๑๐ - ๑๖

๓.๑ เป็นผลให้สภาผู้แทนราษฎรต่อหมคอายุลง และผู้แทนราษฎรที่เพิ่งเข้ามาโดยการเลือกตั้งวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๐ ก็เป็นอันสิ้นสมาชิกภาพไปโดยปริยาย เมื่อเป็นดังนี้ก็ย่อมเท่ากับเป็นการสิ้นสภาพของทั้งสถาบันทางการเมือง และตัวบุคคล ในลักษณะที่เป็นแหล่งอำนาจคือเสียงของประชาชน ในอันที่จะได้แสดงความคิดเห็นและทำการควบคุมการบริหารของรัฐบาล ให้เป็นไปในแนวทางตามความต้องการของประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศไปด้วย ซึ่งนับว่าผิดและขัดต่อหลักการประชาธิปไตยอย่างเห็นได้ชัด และในเรื่องนี้ Darrell Berrigan ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไว้ตอนหนึ่งว่า

" ท่านไม่ชอบการแทรกแซงของรัฐสภาที่มีต่อการปกครองของรัฐบาล ดังนั้นจึงยุบสภา ท่านไม่ชอบนักการเมืองทั้งฝ่ายค้านและพวกที่อยู่พรรคเกี่ยวกับตัวท่าน ดังนั้นท่านจึงยกเลิกพรรคการเมืองทั้งหลาย ท่านไม่ชอบการโจมตีของหนังสือพิมพ์ที่ไม่มีความรับผิดชอบ ดังนั้นท่านจึงปิดหนังสือพิมพ์ ท่านไม่ชอบรัฐธรรมนูญซึ่งบัญญัติให้สิ่งดังกล่าวดำรงอยู่ ท่านจึงยกเลิกรัฐธรรมนูญเสีย "

๓.๒ ในระหว่างที่ยังไม่มีรัฐธรรมนูญประกาศใช้เป็นกฎหมาย ก็ได้ถือว่า "ประกาศคณะปฏิวัติ" ซึ่งออกโดยคณะปฏิวัติอันมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ รวม ๕๗ ฉบับ และมีการแก้ไขเพิ่มเติมในภายหลังอีก ๖ ฉบับ มีผลใช้บังคับในลักษณะเป็นกฎหมายไป

^{๓๕} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, และคณะ ผู้ตรวจการรัฐสภา, (เอกสารเสนอเพื่อการพิจารณาปรับปรุงสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, มิถุนายน ๒๕๑๗), หน้า ๑ กล่าวว่า "สำหรับประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาเป็นเวลานานนั้น อาจหวังได้ว่ากลไกทางทางการเมืองของระบอบประชาธิปไตยนั้นเองที่จะเป็นผู้ปกครอง หรือควบคุมรัฐบาลอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้โดยมีสื่อมวลชนต่าง ๆ อันมีหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น มติมหาชน สภาผู้แทนราษฎร และการเรียกร้องอันถูกกฎหมายทำหน้าที่เป็นเครื่องป้องกันและควบคุมการปฏิบัติงานของรัฐบาลอีกทางหนึ่งด้วย "

^{๔๐} Berrigan, Darrell. "Two New Strong Men in Asia" อ้างโดย, นรนิติ เศรษฐบุตร, และโกสินทร์ วงศ์สุววัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า ๒๔๐ - ๒๔๑

^{๔๑} ภู, เสถียร วิชยลักษณ์, รวมประกาศของคณะปฏิวัติ, (พระนคร : โรงพิมพ์นิติเวช, ๒๕๑๐), หน้า ๑ - ๕๖

พลาถกอน คึงนั้ยอมเป็นเครื่องให้สามารถพิจารณาไคว่าเป็นการช้คตอวธิ์ทางประชาธิปไตย เพราะระเบียบ ขอมบังคับ และสิ่งทีเรียกว่ากฎหมาย ควรจะมาจากความจำเป็นและความต้องการของประชาชนโดยผ่านทางผู้แทนราษฎรหรือคณะรัฐมนตรี และมีการพิจารณาลงมติโดยรัฐสภา ไม่ใช่เป็นสิ่งที่มาจากความคิดหรือความต้องการของคณะบุคคลเพียงกลุ่มเดียวอย่างคณะปฏิวัติ ซึ่งในสภาพความเป็นจริงก็คตอองขึ้นอยู่กับความเห็นชอบของผู้นำคือหัวหน้าคณะปฏิวัติ ทั้งนี้โดยไม่มีกรพิจารณาและไตรตรองหรือทบทวนว่า คำสั่งนั้น ๆ จะเป็นไปตามความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงหรือไม่ เมื่อเป็นเช่นนั้น ผู้เสียประโยชน์ในฐานะที่คตอองได้รับผลจากคำสั่งดังกล่าว ประชาชนหาใช่ใครอื่นไม่

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๒ ก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า

ให้ประกาศใช้ "ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๐๒" ซึ่งมีข้อไขุใจความคล้ายคลึงกับรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ทีเคยมีมาโดยสังเขป ส่วนสาระสำคัญทีแตกต่างออกไปอยู่ที่มาตรา ๑๗ ได้ให้อำนาจแก่นายกรัฐมนตรีไว้อย่างกว้างขวางโดยกล่าวไว้ว่า

" ในระหว่างทีใช้รัฐธรรมนูญนี้ ในกรณีทีนายกรัฐมนตรีเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรหรือราชบัลลังก์ หรือการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลาย ก่อวินหรือคุกคามความสงบทีเกิดขึ้นภายใน หรือมาจากภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยมติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ได้ และให้ถือวาคำสั่งหรือการกระทำเช่นนั้น เป็นคำสั่งหรือการกระทำทีชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งหรือกระทำการใด ๆ ไปตามความในวรรคก่อนแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีแจ้งให้สภาทราบ "

ซึ่งมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน สำหรับผลในทางการเมืองประการหนึ่งก็คือ ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กลายเป็นนายกรัฐมนตรีทีมีอำนาจเด็ดขาด และเป็นไปในลักษณะอย่างทีไม่มีผู้ใดเสมอเหมือน หรือเคยมีมาในกาลก่อน ทั้งนี้โดยได้รวมอำนาจในตำแหน่งสำคัญ ๆ อื่น ๆ ทีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งอยู่ควย เช่น ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารสูงสุด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ และอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งเป็นตำแหน่งทีมีความสำคัญ เพราะเป็นผูมีอำนาจควบคุมกลไกเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ

ส่วนทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ก็ก่อให้เกิดผลเป็นการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ สิ่ง ดังได้กล่าว
แล้วในตอนที่ว่าควยการเมืองภายหลังรัฐประหาร

๔. การยุบเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.๒๕๔๘ โดยประกาศของ
คณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๕ เป็นผลให้ระบบพรรคการเมืองอันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งทำท่าจะก้าวหน้าและพัฒนาไปสู่การมีบทบาทเป็นกลไกที่สำคัญประการหนึ่ง
ในการควบคุมรัฐบาลบริหารประเทศไปในแนวทางเพื่อความต้องการของประชาชน ตามวิถีทาง
ประชาธิปไตยได้มากยิ่งขึ้น นับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมืองเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๘
เป็นต้นมา ก็เป็นอันต้องสะดุดหยุดชะงักลง บรรดาพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่ถือกันว่าเป็นสถาบันทาง
การเมืองที่สำคัญที่สุดในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ก็ต้องสูญเสียสภาพความเป็นพรรค
การเมืองไปทั้งสิ้น และเมื่อประกอบเข้ากับคำสั่ง "ห้ามชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า ๕ คน" แม้จะ
ไม่มีการตรวจควบคุมหนังสือพิมพ์ในเวลานั้นโดยทันที แต่ก็ได้มีการปิดโรงพิมพ์และจับกุมนักหนังสือ
พิมพ์ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกเอียงซ้ายและมีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ รวมทั้งมีความผิดอื่น ๆ
ดังระบบพรรคการเมืองก็เป็นอันต้องพวจุคอวสานลงโดยสิ้นเชิง

๕. ตลอดระยะเวลาตั้งแต่มีการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๑ เกิด
ขึ้น เป็นผลให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้นำของคณะทหารโค่นล้มครองอำนาจทางการเมืองโดยเด็ดขาด
ในฐานะนายกรัฐมนตรีตั้งแต่บัดนั้น และต่อมาจอมพลถนอม กิตติขจร ได้สืบทอดอำนาจทางการเมือง
ภายหลังการอสัญกรรมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จนถึงวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๑ รวมเป็นเวลาเกือบ ๑๐ ปีเต็ม ที่
ประเทศไทยต้องตกอยู่ในช่วง "ปลอดจากการเลือกตั้ง" ซึ่งนับว่าเป็นการขัดต่อวิถีทางประชาธิปไตย
เพราะโดยทั่วไปประเทศที่เป็นประชาธิปไตยมักจะทำให้สิทธิในการเลือกตั้งแก่ประชาชนอย่างกว้าง
ขวาง และถือกันว่าการให้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งเป็นการสากลทั่วไปในรัฐนั้น เป็นสัญญา-

^{๔๓} กู, เสถียร วิชัยลักษณ์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๑

^{๔๔} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "การพัฒนากองเมืองกับการสร้างสรรค์สถาบันทางการเมือง" ใน,
อัมร รัชศาสตร์, และ ชัตติยา วรรณสุต (บรรณาธิการ) ทฤษฎีและแนวคิดในการ
พัฒนาประเทศ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๕ หน้า ๑๔๕

^{๔๕} จรุง สุภาพ, เรื่องเดิม, หน้า ๑๔๖

ลักษณะของความ เป็นประชาธิปไตย^{๔๖} เพราะหากรัฐบาลใด ๆ ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เพื่อเป็นการแสดง "มติมหาชน" ในการควบคุมการเข้าออกของรัฐบาล ตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการสร้างสรรค์และพัฒนาทางการเมืองแล้ว ก็ย่อมทำให้ชุมชน สังคม หรือรัฐนั้น ๆ ไม่อาจจะมีการปกครองในระบบประชาธิปไตยได้อย่าง จริงจัง^{๔๗} เมื่อเป็นเช่นนี้จึงนับได้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าว ประชาชนชาวไทยได้ถูกกริดรอนเสรีภาพ ในการที่จะแสดงออกซึ่งการมีสิทธิเข้าร่วมในการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตย ในฐานะ ที่ได้ชื่อว่าเป็นเจ้าของประเทศโดยชอบธรรมไป

๖. แม้ว่าประเทศไทยจะอยู่ในช่วงของการเร่งรัดพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน ตามเป้าหมายที่คณะปฏิวัติและภายใต้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รวมทั้งรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติ- ชจร ที่ได้รับช่วงงานในเวลาต่อมาได้วางไว้ แต่สำหรับการพัฒนาทางการเมืองในระยะนั้นเห็นได้ว่า เป็นการพัฒนาทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่เฉพาะแต่การระดมคน และการมีส่วนร่วมในการปกครอง ประเทศเท่านั้น แต่การถือหลักเหตุผลการแข่งขัน และการสร้างชาติ เหล่านี้ ยังหาได้มีการพัฒนาและดำเนินการ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นได้โดยยากทั้งสิ้น^{๔๘}

ดังนั้นสภาพการณ์ทางการเมืองของไทย ซึ่งอยู่ในลักษณะเป็นการทดแทนความ ไรสมรรถภาพของสถาบันทางการเมืองที่มีอยู่ ควบคู่การอาศัยผู้นำแบบอัครบารมีของตนเป็นอำนาจ เพื่อแก้ไขสถานการณ์ที่เสื่อมโทรมทางการเมือง จึงไม่อาจปฏิบัติให้บังเกิดผลสำเร็จ^{๔๙} ได้ และยัง เมื่อจอมพลถนอม กิตติชจร^{๕๐} เข้าสืบทอดอำนาจทางการเมืองแทนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ควบบารมี ที่แม้จะแสวงหาและสะสมเพื่อให้เพิ่มพูน แต่ก็ไม่อาจมีได้ทัดเทียมจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดังนั้นสภาพ

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๓

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๔๘} ชัยอนันต์ สุมทวนิช, "การพัฒนาการเมืองกับการสร้างสรรค์สถาบันทางการเมือง" เรื่องเดิม, หน้า ๑๓๕

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๑

^{๕๒} Yano, Toru., op.cit., p.6 กล่าวว่า "จอมพลถนอมไม่ใช่นักบริหารและนักการเมือง ระดับจอมพลสฤษดิ์ จึงไม่สามารถเป็นผู้นำอย่างที่จอมพลสฤษดิ์เป็นได้"

การณ์ทางการเมืองในเวลาต่อมาจึงประสบปัญหายุ่งยาก และยุ่งยากมากขึ้นเมื่อพันเอกณรงค์ กิตติขจร ซึ่งเป็นบุตรชายนายกรัฐมนตรี และเกี่ยวพันกับจอมพลประภาส จารุเสถียร ในฐานะบุตรเขย เขามามีบทบาททางการเมืองเพื่อจะเป็นผู้สืบทอดอำนาจ วิกฤติการณ์ของบ้านเมืองจึงได้เกิดขึ้นอีก และแม้จะไม่ก่อให้เกิดรัฐประหารขึ้น แต่ก็นำไปสู่ "เหตุการณ์มหาวิปโยค" เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ซึ่งนับว่ามีความสำคัญในลักษณะที่เป็นทั้งจุดสุดยอดของความเสื่อมทางการเมือง และในขณะเดียวกันก็เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทางการเมือง ภายใต้วิถีทางประชาธิปไตย ที่เป็นไปในลักษณะที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นกว่าครั้งใดสมัยใดเท่าที่เคยมีมา

๗. ผลสะท้อนจากข้อจำกัดในนโยบายของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กล่าวคือ ^{๕๓}

๗.๑ ประการแรกที่เกี่ยวข้อง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้นำที่อาศัยบุคลิก และความสามารถเฉพาะตน สำหรับแนวการปฏิบัติงานก็มักจะเป็นไปตามความฉุนเฉียว และตามความต้องการของจอมพลสฤษดิ์เอง ซึ่งคนอื่น ๆ ไม่อาจจะคาดคะเนได้ เป็นหลักใหญ่ในการดำเนินนโยบาย แต่เมื่อจอมพลสฤษดิ์หมดเรื่องที่อยู่ในความสนใจที่จะปฏิบัติและดำเนินการ ดังที่ปรากฏในตอนปลายปีพ.ศ. ๒๕๑๒ ผลสะท้อนในทางการเมืองที่ได้เกิดขึ้นประการหนึ่งก็คือ เกิดการเปลี่ยนแปลงในนโยบายต่างประเทศขึ้น กล่าวคือ ประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นแฟ้น มีการทำสัญญาฉบับทางการเมือง แลลดเปลี่ยนกับการให้ความช่วยเหลือซึ่งมีมูลค่ามหาศาล และใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้นในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นผลทำให้ไทยต้องมีสัญญาผูกพัน ทางการเมืองมาตราบเท่าทุกวันนี้

๗.๒ ประการที่สองรูปแบบโครงสร้างทางสังคมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งมีหลักอยู่ว่า ประเทศชาติจะต้องตั้งอยู่บนหลักของการแบ่งคนในประเทศออกเป็นชั้น ๆ คือผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครอง ไม่ใช่การจัดระเบียบแบบกระจายฐานอย่างรูปพรรคการเมือง จอมพลสฤษดิ์ ต้องการให้มีชนสามชั้น คือรัฐบาล ข้าราชการ และประชาชน ข้าราชการนั้นจะต้องเป็นผู้เป็นตาที่ซอ สัตย์ให้กับระบบการปกครองแบบเผด็จขาดโดยตนเอง สำหรับประชาชนนั้นจอมพลสฤษดิ์ มองในแง่ของวัตถุนิยมว่าประชาชนจะพอใจเมื่อได้อยู่ในชุมชนเกษตรกรรมที่ทำมาหากิน และอิมทองเท่านั้น ซึ่งเข้ากันไม่ได้กับข้อเท็จจริงอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อันเนื่องด้วยแบบพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ได้กำหนดไว้เป็นระยะ ๆ เพราะฉะนั้น ถ้าดูอย่างฉาบฉวยก็จะพบว่า ข้อเท็จจริงในสังคมเป็นไปตามที่กำหนดไว้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วกลับตรงกันข้าม

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕ - ๖

๗.๓ ประการสุดท้าย จอมพลสฤษดิ์ มิได้ประสบผลสำเร็จในการ "พัฒนา" ประเทศเพราะการพัฒนาเพียงแต่ก่อให้เกิดการเพิ่มผลิตผล แต่การกระจายรายได้อันไม่เป็นธรรม คือคนมั่งมีได้ผลจากการพัฒนามาก คนจนก็ยังจนเหมือนเดิม โดยเฉพาะจอมพลสฤษดิ์สนใจเรื่องการ "พัฒนา" ถึงจุดหนึ่งเท่านั้น คือเฉพาะการพัฒนาทางเทคนิคซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อแผนงานของตนอย่างเคียว และสิ่งสำคัญก็คือ จอมพลสฤษดิ์มองว่าใครก็ตามที่ขัดขวางโครงสร้างของสังคมที่ตนกำหนดขึ้นเป็นผู้ "ขัดขวางการพัฒนาของประเทศ" ไปทั้งหมด ซึ่งนับว่าเป็นผลสะท้อนในลักษณะที่เป็นอันตรายทั้งในทางการเมืองและสังคมเป็นอันมาก

๘. ความเสื่อมทางการเมืองที่เกิดขึ้นในระหว่าง พ.ศ.๒๕๐๖ - ๒๕๑๖ ถือได้ว่าเป็นชนวนนำไปสู่การเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมือง โดยนิสิตนักศึกษาและประชาชนเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๖

๙. เกิดผลทางอ้อมซึ่งเป็นปัญหาที่การเมืองไทยกำลังประสบอยู่ทุกวันนี้ ได้แก่ การขาดผู้นำทางการเมืองที่เป็นพลเรือน อันเนื่องมาจากการครองและสั่งทออำนาจในลักษณะที่เป็นการสืบทอดให้แกกันและกันภายในกลุ่ม เป็นระยะเวลายาวนานของคณะทหาร โดยที่พรรคการเมืองฝ่ายค้านไม่มีโอกาสได้เป็นรัฐบาล หรือแม้แต่โอกาสที่จะเข้าแข่งขันกับรัฐบาลในการเลือกตั้ง ซึ่งคณะทหารไม่ยอมเปิดโอกาสให้ เป็นผลทำให้ระบบการพัฒนาทางการเมืองของประเทศ ต้องตกอยู่ในภาวะขาดการพัฒนาผู้นำการเมือง (Political Leaders) ผลสะท้อนที่ติดตามมาก็คือ การเมืองไทยไม่สามารถผลิตผู้นำที่เป็นนักการเมืองเข้าแทนที่ ในเมื่อผู้นำทางทหารและทหารส่วนหนึ่งถูกผลักดันให้หมดอำนาจลง โดยขบวนการของมวลชนอันประกอบด้วยนิสิต นักศึกษา อาจารย์มหาวิทยาลัย ครู นักเรียน และประชาชน ทั้งนี้โดยความร่วมมือของผู้นำทางทหารและทหารอีกส่วนหนึ่งซึ่งมีความสำนึกในหน้าที่ของตนว่าเป็น "ทหารอาชีพ" และไม่ประสงค์จะเข้ามาปกครองหรือยุ่งเกี่ยวกับการเมืองยิ่งไปกว่าจะมีส่วนช่วยประคับประคองการเมืองไทยในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ (Transitional Period) ของการเปลี่ยนแปลงเพื่อความ เป็นประชาธิปไตยเท่านั้น สิ่งที่น่าไว้วางใจอีกอันอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อระบบการเมืองการปกครองในขณะนี้ก็คือ ช่องว่างทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผู้นำทางการเมืองที่มาจากคณะทหารหมดอำนาจไป และเป็นระยะระหว่างมีการค้นหาตัวผู้นำใหม่ที่มาจกพลเรือนโดยการเลือกตั้ง รวมทั้งในระยะที่เป็นารเริ่มต้นของผู้นำฝ่ายพลเรือนภายหลังการเลือกตั้ง ในขณะที่อะไร ๆ ยังไม่ค่อยจะเขารูปเขารอย ถ้าหากไม่ได้รับการร่วมมือร่วมใจจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย ภายใต้การมีศรัทธาในอุดมการประชา-

ธิปไตย^{๕๕} และรวมทั้ง **ถ้าไม่ยึดมั่น**ในวิธีการตามวิถีทางการปกครองประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ก็อาจเป็นได้ว่า หลักการที่ว่าด้วยการใช้กำลังอำนาจทำการปฏิบัติหรือรัฐประหาร โดยบุคคลผู้มีอำนาจฉวยโอกาสในระยะนี้ ก็อาจจะเกิดขึ้นและเป็นไปได้ในยามที่บ้านเมืองกำลังพลอคมุนำอย่างที่เป็นอยู่ในขณะนี้

ศูนย์วิทยพัทธยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๕๕} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อุดมการณ์ทางการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคสดีไทย, ๒๕๑๓), หน้า ๕๖ - ๖๑